

WZÓR

Pouczenie o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego, który nie ukończył 18 lat

Otrzymujesz to pouczenie, ponieważ jesteś podejrzanym.

Jako podejrzany masz prawo wiedzieć, jakie są Twoje prawa i obowiązki.

Przeczytaj dokładnie to pouczenie.

Masz obowiązek podpisać oświadczenie, w którym potwierdzisz, że otrzymałeś to pouczenie.

Poza informacjami w pouczeniu znajdziesz przepisy, z których one wynikają. Jeśli nie wskazano inaczej – są to przepisy Kodeksu postępowania karnego (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2024 r. poz. 37 i 1222).

Takie samo pouczenie otrzyma Twój przedstawiciel ustawowy (rodzic lub opiekun) albo osoba, która się Tobą opiekuje, albo pełnoletnia osoba, którą wskażesz lub którą wyznaczy sąd.

Twój przedstawiciel ustawowy (rodzic lub opiekun) albo osoba, która się Tobą opiekuje, może podejmować na Twoją korzyść wszystkie czynności procesowe, np. wnosić o przeprowadzenie dowodu, składać apelację (art. 76).

Twoje prawa i obowiązki w postępowaniu karnym

Jako podejrzany:

1. Masz prawo zdecydować, czy i jakie wyjaśnienia złożysz

Możesz składać wyjaśnienia, odmówić składania wyjaśnień lub odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania. Nie musisz tłumaczyć, dlaczego odmawiasz odpowiedzi na pytania lub odmawiasz składania wyjaśnień (art. 175 § 1).

W trakcie przesłuchania możesz zażądać, abyś mógł składać wyjaśnienia na piśmie. Przesłuchujący może jednak się na to nie zgodzić, jeśli ma ważne powody (art. 176 § 1 i 2).

Jeśli bierzesz udział w czynnościach, możesz składać wyjaśnienia co do dowodów, których one dotyczą (art. 175 § 2).

2. Masz prawo korzystać z pomocy prawnej

Jako podejrzany możesz skorzystać z pomocy prawnika – obrońcy.

Możesz sam wybrać adwokata lub radcę prawnego, który będzie Cię reprezentował.

Twój przedstawiciel ustawowy (rodzic lub opiekun) albo inna osoba, która się Tobą opiekuje, może ustanowić dla Ciebie obrońcę (art. 76).

Możecie samodzielnie wskazać do trzech obrońców, którzy będą reprezentować Cię w trakcie postępowania karnego (art. 77).

W takim wypadku sami opłacacie swojego obrońcę (swoich obrońców).

Jeżeli nie wskażecie obrońcy, sąd wyznaczy Ci obrońcę z urzędu (art. 79 § 1 pkt 1).

W postępowaniu przygotowawczym z wnioskiem o wyznaczenie Ci obrońcy z urzędu do sądu właściwego do rozpoznania sprawy wystąpi prokurator. Natomiast w postępowaniu sądowym uczyni to sąd (art. 81 § 1).

Obrońca może reprezentować Cię w toku całego postępowania albo przy konkretnej czynności procesowej.

Jeżeli jesteś tymczasowo aresztowany:

- 1) Twój obrońca może rozmawiać z Tobą w areszcie sam na sam – bez obecności innych osób;
- 2) możesz kontaktować się ze swoim obrońcą korespondencyjnie.

Prokurator albo osoba przez niego wskazana może uczestniczyć w Twoich spotkaniach z obrońcą i kontrolować Waszą korespondencję, ale nie później niż po upływie 14 dni od dnia tymczasowego aresztowania (art. 73).

Podczas śledztwa lub dochodzenia możesz żądać, aby w przesłuchaniach brał udział Twój obrońca. Jeśli jednak Twój obrońca nie przyjdzie na przesłuchanie, przesłuchujący i tak będzie mógł je przeprowadzić (art. 301).

Jeżeli w toku postępowania ukończysz 18 lat i sąd cofnie wyznaczenie obrońcy z urzędu, a nie stać Cię na to, by zapłacić obrońcy (nie jesteś w stanie ponieść kosztów obrońcy bez szkody dla niezbędnego utrzymania Ciebie i Twojej rodziny), sąd może wyznaczyć Ci obrońcę z urzędu do całego postępowania albo do dokonania konkretnej czynności procesowej (art. 78 § 1 i 1a).

Pamiętaj: gdy składasz wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu, zawsze należy dołączyć dowody, które potwierdzą, że nie jesteś w stanie samodzielnie zapłacić obrońcy.

W trakcie postępowania przygotowawczego możesz złożyć takie żądanie organowi prowadzącemu postępowanie, który przekaże je do sądu, albo bezpośrednio do sądu. Zawsze napisz, o jaką sprawę chodzi.

W trakcie postępowania sądowego możesz złożyć takie żądanie w ciągu 7 dni od momentu, gdy otrzymasz odpis aktu oskarżenia. Jeżeli nie dotrzymasz tego terminu lub nie dołączysz dowodów, Twój wniosek może zostać rozpoznany dopiero po terminie rozprawy lub posiedzenia (art. 338b § 1 i 2).

Jeśli stwierdzisz, że potrzebujesz obrońcy z urzędu dopiero **po pierwszym terminie rozprawy lub posiedzenia** – zawnioskuj o niego w takim terminie, by sąd zdążył rozpatrzyć Twoje żądanie przed kolejną rozprawą lub kolejnym posiedzeniem (art. 338b § 3).

Jeśli zostaniesz skazany/skazana lub postępowanie zostanie warunkowo umorzone, możesz zostać obciążony/obciążona kosztami obrońcy z urzędu (art. 627 i art. 629).

3. Masz prawo korzystać z pomocy tłumacza

Jeżeli nie znasz wystarczająco dobrze języka polskiego, możesz skorzystać z pomocy tłumacza.

Ty lub Twój obrońca możecie zawnioskować o bezpłatną pomoc tłumacza. Pomoże Ci on w kontakcie z Twoim obrońcą w trakcie wszystkich etapów postępowania, w których uczestniczysz (art. 72 § 1 i 2).

W trakcie postępowania dostaniesz tłumaczenia dokumentów i decyzji, takich jak:

- 1) postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu oraz zmianie zarzutów;
- 2) akt oskarżenia;

- 3) orzeczenia podlegające zaskarżeniu;
- 4) orzeczenia kończące postępowanie.

Prowadzący postępowanie może tylko przeczytać (ogłosić) Ci przetłumaczone orzeczenie kończące postępowanie – jeśli się na to zgodzisz i jeśli nie podlega ono zaskarżeniu (art. 72 § 3).

4. Masz prawo dostępu do informacji o treści zarzutów

W trakcie postępowania przygotowawczego masz prawo wiedzieć, o co jesteś podejrzany:

- 1) jakie są zarzuty oraz czy są uzupełniane lub czy zmieniają się w trakcie postępowania;
- 2) jaka kara Ci grozi i na podstawie jakich przepisów (art. 313 § 1, art. 314, art. 325g § 2 i art. 308).

Do czasu zawiadomienia o terminie zaznajomienia z materiałami postępowania masz prawo żądać, by prowadzący przedstawił Ci ustnie podstawy zarzutów, a także sporządził uzasadnienie na piśmie w ciągu 14 dni (art. 313 § 3).

5. Masz prawo składać wnioski dowodowe i brać udział w czynnościach

Możeszawnioskować o to, by prowadzący postępowanie przeprowadził czynność, która sprawi, że powstanie dowód w sprawie, np. przesłuchał świadka, uzyskał jakiś dokument lub dopuścił opinię biegłego (art. 315 § 1).

Prowadzący może nie uwzględnić Twojego wniosku dowodowego, jeśli:

- 1) przeprowadzenie dowodu jest niedopuszczalne;
- 2) okoliczność, która ma być udowodniona, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy albo jest już udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy;

- 3) dowód jest nieprzydatny do stwierdzenia danej okoliczności;
- 4) dowodu nie da się przeprowadzić;
- 5) wniosek dowodowy w sposób oczywisty zmierza do przedłużenia postępowania;
- 6) wniosek dowodowy został złożony po określonym przez organ procesowy terminie, o którym strona składająca wniosek została zawiadomiona (art. 170 § 1).

Prowadzący postępowanie nie może odmówić Tobie i Twojemu obrońcy udziału w czynności, jeżeli złożyłeś wniosek o jej przeprowadzenie (art. 315 § 2).

Jeśli podczas śledztwa lub dochodzenia zażadasz udziału w innych czynnościach, prokurator może Ci odmówić udziału w tych czynnościach. Może się to stać w szczególnie uzasadnionym przypadku ze względu na ważny interes postępowania. Jeżeli jesteś pozbawiony/pozbawiona wolności, prokurator może odmówić Ci udziału w czynności, gdy sprowadzenie Cię spowodowałoby poważne trudności (art. 317).

Jeżeli czynność postępowania nie będzie mogła być powtórzona na rozprawie, Ty i Twój obrońca możecie wziąć w niej udział, chyba że opóźnienie w jej przeprowadzeniu spowoduje utratę lub zniekształcenie dowodu (art. 316 § 1).

Jeśli istnieje obawa, że jakiegoś świadka nie będzie można przesłuchać w trakcie rozprawy, możesz zawnioskować o jego przesłuchanie przez sąd lub zwrócić się do prokuratora o spowodowanie przesłuchania świadka w tym trybie (art. 316 § 3).

Jeśli w postępowaniu dopuszczono dowód z opinii biegłego, Ty i Twój obrońca możecie wziąć udział w jego przesłuchaniu oraz zapoznać się z jego pisemną opinią (art. 318).

6. Masz prawo dostępu do akt sprawy

W każdym momencie śledztwa lub dochodzenia – również po ich zamknięciu – **możesz żądać dostępu do akt sprawy**. Możesz też zażądać sporządzenia odpisów i kopii z akt lub samodzielnie je sporządzić (np. fotokopie). Prowadzący śledztwo lub dochodzenie może odmówić Ci dostępu do akt ze względu na ważny interes państwa lub dobro postępowania. Akta mogą być udostępnione w postaci elektronicznej.

Jeżeli przed skierowaniem sprawy do sądu prowadzący postępowanie przygotowawcze złożył wobec Ciebie wniosek o tymczasowe aresztowanie lub przedłużenie wobec Ciebie tymczasowego aresztowania – Tobie i Twojemu obrońcy udostępnia się akta sprawy w tej części, która zawiera dowody dołączone do wniosku. Jeżeli istnieje uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej, zeznania takiego świadka nie zostaną Ci udostępnione (art. 156 § 5 i § 5a).

Po skierowaniu sprawy do sądu Ty i Twój obrońca uzyskacie pełny dostęp do akt sprawy i będziecie mogli otrzymać kopie i odpisy żądanych dokumentów lub samodzielnie je sporządzić (np. fotokopie). Jeżeli jest to możliwe technicznie, informacje o aktach sprawy mogą być udostępnione także za pomocą systemu teleinformatycznego (art. 156 § 1).

7. Masz prawo żądać końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania

Przed zamknięciem postępowania możesz zażądać końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania. W tej czynności może brać udział Twój obrońca (art. 321 § 1 i 3).

W terminie 3 dni od daty zaznajomienia z materiałami postępowania możesz złożyć wniosek o uzupełnienie postępowania (art. 321 § 5).

Przed końcowym zaznajomieniem z materiałami postępowania masz prawo przejrzeć akt, które mogą być udostępnione również w postaci elektronicznej (art. 321 § 1).

8. Masz prawo zawnieść o mediację

Na każdym etapie możesz żądać skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego. Jego celem jest między innymi próba uzgodnienia między pokrzywdzonymi a oskarżonym sposobu naprawienia szkody. Udział w postępowaniu mediacyjnym jest dobrowolny (art. 23a § 1).

Postępowanie mediacyjne prowadzi ustanowiony mediator, który musi zachować w tajemnicy przebieg postępowania mediacyjnego (art. 178a).

Pamiętaj, że postępowanie mediacyjne nie kończy postępowania karnego. Jeśli jednak pogodzisz się z pokrzywdzonym, sąd weźmie to pod uwagę przy określaniu wymiaru kary (art. 53 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. z 2024 r. poz. 17 i 1228).

9. Masz prawo uzgodnić wymiar kary

W toku postępowania przygotowawczego, w przypadku gdy dolna granica kary pozbawienia wolności za zarzucane Ci przestępstwo jest niższa niż 3 lata, przed skierowaniem aktu oskarżenia możesz uzgodnić z prokuratorem wymiar (wysokość) kary, np. czas trwania pozbawienia wolności lub innych środków

(np. czasu trwania zakazu prowadzenia pojazdów). W takim przypadku przysługuje Ci prawo do przejrzenia akt sprawy. Nie przeprowadza się wtedy dalszych czynności, a prokurator, zamiast z aktem oskarżenia, występuje do sądu z wnioskiem o wydanie wyroku skazującego (art. 335 § 1 i 3). Prokurator może także dołączyć taki wniosek do aktu oskarżenia (art. 335 § 2). Wniosek może zostać uwzględniony przez sąd, jeżeli pokrzywdzony się temu nie sprzeciwi (art. 343 § 2).

W toku postępowania sądowego, przed doręczeniem Ci zawiadomienia o terminie rozprawy, w przypadku gdy zarzucone Ci przestępstwo jest zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, możesz złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (art. 338a). Sąd może uwzględnić Twój wniosek tylko wtedy, gdy prokurator i pokrzywdzony się nie sprzeciwią (art. 343a § 2).

W toku postępowania sądowego, w przypadku gdy zarzucone Ci przestępstwo jest zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, możesz złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego **również na rozprawie, lecz tylko do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych.** Sąd może go uwzględnić tylko wtedy, gdy prokurator wyrazi zgodę, a pokrzywdzony się nie sprzeciwi. Jeżeli potrzebujesz obrońcy, a nie masz obrońcy z wyboru, sąd na Twój wniosek może wyznaczyć Ci obrońcę z urzędu (art. 387).

Pamiętaj, jeżeli uzgodniłeś/uzgodniłaś wysokość kary i wymiar innych środków, a sąd wydał wyrok taki, jaki chciałeś, **nie możesz później w apelacji zarzucać** sądowi błędu w ustaleniach faktycznych i rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku albo innego środka związanego z treścią zawartego porozumienia (art. 447 § 5).

10. Udział w postępowaniu przyspieszonym

Stawiane Ci zarzuty mogą być rozpoznane przez sąd w postępowaniu przyspieszonym. To szczególny tryb przewidziany w ustawie, który pozwala na to, abyś w niektórych przypadkach uczestniczył/uczestniczyła w czynnościach przed sądem w drodze wideokonferencji. Policja doręczy Ci wtedy odpis wniosku o rozpoznanie sprawy oraz udostępni kopie dokumentów materiału dowodowego przekazanego do sądu (art. 517b § 2a i art. 517e § 1a), a Ty nie będziesz zaprowadzony/zaprowadzona do sądu.

Kiedy bierzesz udział w postępowaniu w drodze wideokonferencji:

- 1) w miejscu, w którym przebywasz, w czynnościach uczestniczy Twój obrońca, jeżeli został ustanowiony, oraz tłumacz. Tłumacz będzie obecny, jeśli nie władasz językiem polskim lub jeśli jesteś osobą głuchą lub nie mówisz, a nie wystarcza porozumiewanie się za pomocą pisma, jak również wtedy, kiedy trzeba przełożyć na język polski pismo sporządzone w języku obcym lub na język obcy, pismo sporządzone w języku polskim albo zapoznać się z treścią przeprowadzonego dowodu (art. 517b § 2c i 2d);
- 2) możesz składać wnioski i oświadczenia oraz dokonywać czynności procesowych wyłącznie ustnie do protokołu. Zostaniesz poinformowany/poinformowana przez sąd o treści wszystkich pism procesowych, które wpłynęły do akt sprawy od chwili przekazania do sądu wniosku o rozpoznanie sprawy. Jeżeli tego zażadasz, sąd odczyta ich treść. Pisma procesowe, których nie można było przekazać do sądu, mogą być odczytane na rozprawie (art. 517ea § 1 i 2).

W postępowaniu przyspieszonym **wniosek** o sporządzenie i doręczenie pisemnego **uzasadnienia wyroku** możesz złożyć na piśmie **w terminie 3 dni** od daty ogłoszenia wyroku albo jego doręczenia (jeżeli ustawa przewiduje jego doręczenie). Wniosek możesz również złożyć ustnie do protokołu rozprawy lub posiedzenia (art. 517h § 1).

Masz 7 dni od dnia doręczenia wyroku z uzasadnieniem na ewentualne wniesienie apelacji (art. 517h § 3).

Jako podejrzany co prawda nie masz obowiązku dowodzić swojej niewinności ani dostarczać dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1), ale:

1. Masz obowiązek poddać się badaniom:

- 1) oględzinom ciała i badaniom, które nie są połączone z naruszeniem integralności ciała, pobraniu odcisków palców, fotografowaniu oraz okazaniu innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1);
- 2) badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że nie zagraża to zdrowiu, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne (zwłaszcza pobranie krwi, włosów lub wydzielin organizmu, np. śliny); badania powinny być przeprowadzone przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia (art. 74 § 2 pkt 2);
- 3) pobraniu przez policjanta lub inną uprawnioną osobę wymazu ze śluzówki policzków, o ile jest to konieczne i nie zagraża zdrowiu (art. 74 § 2 pkt 3).

Jeżeli nie spełnisz tych obowiązków, możesz zostać zatrzymany/zatrzymana i przymusowo doprowadzony/doprowadzona, a także będzie można zastosować wobec Ciebie, w niezbędnym zakresie, siłę fizyczną lub środki techniczne służące obezwładnieniu (art. 74 § 3a).

2. Masz obowiązek stawiać się na wezwania, informować o miejscu pobytu i wskazywać adresy do doręczeń

Musisz stawić się na każde wezwanie prowadzącego postępowanie i informować go o zmianie swoich danych kontaktowych (np. numeru telefonu, adresu poczty elektronicznej). Gdy zmieniasz miejsce pobytu na dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności, musisz poinformować o tym organ, który prowadzi Twoje postępowanie. Jeśli tego nie zrobisz, możesz zostać zatrzymany/zatrzymana i przymusowo doprowadzony/doprowadzona (art. 75 § 1 i 2).

Jeśli nie przebywasz w kraju ani w innym państwie Unii Europejskiej musisz wskazać adresata (osobę lub instytucję) dla doręczeń w kraju lub w innym państwie Unii Europejskiej (art. 138).

Jeżeli zmienisz miejsce zamieszkania lub pobytu, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, albo adres skrytki pocztowej, musisz podać nowy adres (art. 139).

Jeśli nie poinformujesz prowadzącego postępowanie o adresacie dla doręczeń, o zmianie swojego adresu zamieszkania, pobytu lub skrytki pocztowej, pisma wysyłane na dotychczasowy adres będą uznawane za doręczone.

Jeśli pisma nie można dostarczyć Ci osobiście, przekazać dorosłemu domownikowi lub do Twojej skrytki pocztowej, pismo to:

- 1) będzie pozostawione w najbliższej placówce pocztowej danego operatora – w przypadku pism przesłanych pocztą;
- 2) będzie pozostawione w najbliższej jednostce Policji lub właściwym urzędzie gminy – w przypadku pism przesłanych w inny sposób.

Informacje o pozostawionym piśmie doręczający umieści w Twojej skrzynce na listy, na drzwiach lub w innym widocznym miejscu. Od tego momentu masz 7 dni na to, by je odebrać. Jeśli tego nie zrobisz, doręczający powiadomi Cię jeszcze raz. **Jeśli nie odbierzesz pisma, będzie ono uznane za doręczone** (art. 133 § 2).

3. Masz obowiązek usprawiedliwić nieobecność podczas przesłuchania

Jeżeli zostałeś wezwany / zostałaś wezwana do stawiennictwa, a nie możesz przyjść z powodu choroby, to musisz usprawiedliwić nieobecność. W tym celu musisz iść do lekarza sądowego, bo tylko on może wystawić zaświadczenie, które jest uznawane za usprawiedliwienie. Inne zaświadczenie lub zwolnienie nie będzie uznane za usprawiedliwienie (art. 117 § 2a).

W innych sytuacjach czynność może nie być przeprowadzona pod Twoją nieobecność, jeśli odpowiednio usprawiedliwisz niestawiennictwo i wniesiesz o to, aby nie przeprowadzano czynności bez Ciebie (art. 117 § 2).

Jeśli jesteś obywatelem polskim i przebywasz za granicą i **jeśli się na to zgodzisz**, możesz być przesłuchany/przesłuchana przez konsula (art. 26 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. – Prawo konsularne, Dz. U. z 2023 r. poz. 1329). W takim wypadku nie stosuje się przepisów o obowiązku stawiennictwa i konsekwencjach z tym związanych.

Musisz wiedzieć, że:

Opinia sądowo-psychiatryczna

Prokurator lub sąd może zlecić badania Twojego stanu psychicznego.

Prokurator lub sąd może poprosić dwóch lekarzy psychiatrów, aby Cię zbadali i powiedzieli, co sądzą o Twoim stanie psychicznym. Lekarze wyznaczeni przez

prokuratora to biegli. Mogą oni prosić prokuratora, żeby pozwolił też innym lekarzom wypowiedzieć się w sprawie Twojego stanu psychicznego. Prokurator może poprosić, aby oprócz lekarzy psychiatrów wypowiedział się seksuolog, jeżeli ocena Twojego zachowania ma związek z pewnymi problemami w sferze seksualnej (art. 202 § 1–3).

Prokurator lub sąd może też poprosić, aby zbadał Cię psycholog. Może też prosić o to lekarzy, np. psychiatrę, aby ocenił, czy w ogóle należy badać Twój stan psychiczny (art. 215).

Biegli nie mogą pozostawać ze sobą w związku małżeńskim ani w innym stosunku, który mógłby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich samodzielności (art. 202 § 4).

Opinia biegłych powinna zawierać stwierdzenia dotyczące zarówno Twojej poczytalności w chwili popełnienia zarzucanego czynu, jak i Twojego aktualnego stanu zdrowia psychicznego, a zwłaszcza wskazanie, czy stan ten pozwala na Twój udział w postępowaniu i na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, a w razie potrzeby także stwierdzenia co do okoliczności wymienionych w art. 93b Kodeksu karnego (art. 202 § 5).

Wywiad środowiskowy

W razie potrzeby, a w szczególności gdy niezbędne jest ustalenie danych co do Twoich właściwości i warunków osobistych oraz dotychczasowego sposobu życia, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może zażądać, by kurator sądowy lub inny podmiot uprawniony na podstawie odrębnych przepisów, a w szczególnie uzasadnionych wypadkach – Policja, przeprowadzili wywiad środowiskowy na Twój temat.

Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego jest obowiązkowe:

- 1) w sprawach o zbrodnie;
- 2) jeżeli w chwili czynu nie ukończyłeś/ukończyłaś 18 lat;
- 3) jeżeli w chwili czynu nie ukończyłeś/ukończyłaś 21 roku życia, a zarzucono Ci popełnienie umyślnego występku przeciwko życiu.

Jeżeli nie masz w kraju stałego miejsca zamieszkania, wywiadu środowiskowego można nie przeprowadzać.

Wynik wywiadu środowiskowego powinien w szczególności zawierać:

- 1) dane osoby przeprowadzającej wywiad;
- 2) Twoje imię i nazwisko;
- 3) zwięzły opis Twojego dotychczasowego życia oraz dokładne informacje o Twoim środowisku, w tym rodzinnym, szkolnym lub zawodowym, a nadto informacje o Twoim stanie majątkowym i źródłach dochodów;
- 4) informacje dotyczące Twojego stanu zdrowia, a także o nadużywaniu przez Ciebie alkoholu, środków odurzających, środków zastępczych lub substancji psychotropowych;
- 5) własne spostrzeżenia i konkluzje osoby przeprowadzającej wywiad, zwłaszcza dotyczące Twoich właściwości i warunków osobistych oraz dotychczasowego sposobu życia.

Osoba, która przeprowadza wywiad, może jedynie na żądanie sądu, a w postępowaniu przygotowawczym – prokuratora, ujawnić dane o osobach, które dostarczyły informacji w ramach wywiadu środowiskowego.

Osoby, które dostarczyły informacji w ramach wywiadu środowiskowego, mogą być w razie potrzeby przesłuchane w charakterze świadków.

Policja jest zobowiązana udzielić osobie, która przeprowadza wywiad, pomocy przy wykonywaniu zadań związanych z wywiadem środowiskowym, aby zapewnić jej bezpieczeństwo.

Osoba, która została powołana do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, może zostać wyłączona od przeprowadzenia tej czynności. Orzeka o tym sąd, a w postępowaniu przygotowawczym – prokurator; stosuje się w tym przypadku odpowiednio przepisy o wyłączeniu sędziego (art. 214).

Środki zapobiegawcze

W polskim postępowaniu karnym można stosować różne środki, które mają zapobiegać utrudnianiu procesu karnego (środki zapobiegawcze).

Mamy jeden środek zapobiegawczy o charakterze izolacyjnym – tymczasowe aresztowanie, które zawsze stosuje sąd.

Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy inne środki zapobiegawcze są wystarczające, np. dozór Policji, który jest środkiem wolnościowym (art. 257 § 1).

Sąd może tymczasowe aresztowanie zmienić na poręczenie majątkowe, jeżeli zostanie ono wpłacone w określonym terminie. Można poprosić sąd o przedłużenie tego terminu (art. 257 § 2).

Sąd może nie zastosować tymczasowego aresztowania, gdy:

- 1) byłoby ono niebezpieczne dla Twojego życia lub zdrowia;
- 2) wywołałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla Ciebie lub Twojej najbliższej rodziny.

Sąd nie stosuje tymczasowego aresztowania, gdy:

- 1) wymierzono by Ci karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem lub łagodniejszą;
- 2) przestępstwo, które Ci się zarzuca, jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.

W tych przypadkach sąd mimo wszystko może zastosować tymczasowe aresztowanie, gdy ukrywasz się, uporczywie nie stawiasz się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudniasz postępowanie albo nie można ustalić tożsamości oskarżonego lub zachodzi wysokie prawdopodobieństwo orzeczenia środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym (art. 259).

Gdy nie masz ukończonych 18 lat, a sąd stosuje wobec Ciebie tymczasowe aresztowanie, w celi nie będziesz przebywał/przebywała z dorosłymi. Tylko gdyby zaistniały jakieś szczególne okoliczności, może się zdarzyć, że w Twojej celi będzie przebywała osoba dorosła. Decyzje o tym podejmie administracja zakładu karnego lub aresztu śledczego, kierując się następującymi względami:

- 1) koniecznością oddzielenia tymczasowo aresztowanych od skazanych;
- 2) koniecznością oddzielenia szczególnej kategorii osadzonych, np. byłych funkcjonariuszy służb;
- 3) potrzebą zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w areszcie śledczym;
- 4) zaleceniami lekarskimi, psychologicznymi i rehabilitacyjnymi;
- 5) potrzebą kształtowania właściwej atmosfery wśród tymczasowo aresztowanych;
- 6) koniecznością zapobiegania samoagresji i popełnianiu przestępstw podczas tymczasowego aresztowania
- 7) wskazaniem organu, do dyspozycji, którego zostałeś osadzony w areszcie śledczym.

Podobne zasady stosuje się również podczas konwojowania (art. 212 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. z 2024 r. poz. 706).

Zamiast tymczasowego aresztowania sąd lub prokurator mogą zastosować:

- 1) poręczenie majątkowe, co oznacza, że Ty jako oskarżony albo inna osoba musicie np. wpłacić pieniądze na określone konto, oddać rzeczy w zastaw lub ustanowić hipotekę na dom (art. 266);
- 2) poręczenie pracodawcy albo kierownictwa szkoły lub uczelni lub innego zespołu, co oznacza, że te osoby ręczą, że Ty jako oskarżony stawisz się na każde wezwanie i nie będziesz utrudniał/utrudniała postępowania (art. 271);
- 3) poręczenie osobiste, co oznacza, że ktoś ważny i ceniony, np. poseł, senator, prezydent miasta lub ktoś inny godny zaufania, obieca, że Ty jako oskarżony stawisz się na każde wezwanie i nie będziesz utrudniał/utrudniała postępowania (art. 272);
- 4) dozór Policji, co oznacza, że Ty jako oskarżony będziesz miał/miała różne obowiązki, np. obowiązek by stawić się na komendzie lub komisariacie Policji w oznaczonym terminie. Możesz też mieć zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu, zawiadamiania prokuratora lub Policji o zamierzonym wyjeździe oraz o terminie powrotu, zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym lub z innymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób na wskazaną odległość, np. 100 metrów, zakaz przebywania w określonych miejscach, np. tam, gdzie przebywa pokrzywdzony, a także na innych ograniczeniach Twojej swobody, niezbędnych do wykonywania dozoru (art. 275);

- 5) nakaz opuszczenia lokalu i zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, jeżeli postawiono Ci zarzut przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy na szkodę osoby, z którą mieszkałeś (art. 275a);
- 6) zawieszenie Cię w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu albo nakaz, byś się powstrzymał/powstrzymała od określonej działalności. Może to np. dotyczyć prowadzenia działalności gospodarczej (np. produkcji materiałów niebezpiecznych) albo wykonywania zawodu adwokata. Czasem musisz się powstrzymać od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów albo nie możesz się ubiegać o zamówienia publiczne (art. 276);
- 7) zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, zakaz kontaktów lub zakaz publikacji, w tym za pośrednictwem systemów informatycznych lub sieci telekomunikacyjnych, treści godzących w prawnie chronione dobra pokrzywdzonego, gdy jesteś oskarżony o przestępstwo popełnione w stosunku do członka personelu medycznego, w związku z wykonywaniem przez niego czynności opieki medycznej, lub osoby przybranej personelowi medycznemu do pomocy w związku z wykonywaniem tych czynności, co oznacza, że sąd lub prokurator może stosować ten środek, jeśli np. pobiłeś ratownika medycznego, gdy próbował udzielić Ci pomocy. Ten sam środek można zastosować, gdy zostałeś oskarżony o uporczywe nękanie, czyli stalking, z powodu zawodu wykonywanego przez pokrzywdzonego (art. 276a);
- 8) zakaz opuszczania Polski połączony z zakazem wydania paszportu lub innego dokumentu uprawniającego do przekroczenia granicy albo z zakazem wydania takiego dokumentu (art. 277).

Postępowanie przygotowawcze

W śledztwie lub dochodzeniu podczas czynności z Twoim udziałem może być obecny Twój przedstawiciel ustawowy (rodzic lub opiekun) lub osoba, która się Tobą opiekuje.

Możesz wskazać inną osobę pełnoletnią, aby była przy Tobie podczas tych czynności. Możesz to zrobić wtedy, gdy nie masz rodziców lub opiekunów albo gdy prokurator uzna, że nie powinni brać udziału w tych czynnościach (art. 299b).

Rozprawa

Rozprawy w sprawach karnych są jawne, co oznacza, że może być na nich obecna publiczność (osoby obce lub znajome, które będą obserwować przebieg rozprawy) (art. 355).

Sąd może wyłączyć jawność rozprawy, jeżeli jawna rozprawa mogłaby:

- 1) wywołać zakłócenie spokoju publicznego;
- 2) obrażać dobre obyczaje;
- 3) ujawnić okoliczności, które ze względu na ważny interes państwa powinny być zachowane w tajemnicy;
- 4) naruszyć ważny interes prywatny.

Sąd może także wyłączyć jawność, jeżeli choćby jeden z oskarżonych nie ukończył 18 lat lub na czas przesłuchania świadka, który nie ukończył 15 lat, oraz na żądanie osoby, która złożyła wniosek o ściganie.

Jeżeli prokurator sprzeciwi się wyłączeniu jawności, rozprawa odbywa się jawnie (art. 360).

Sąd może wyłączyć jawność rozprawy w całości albo w części, co oznacza, że na rozprawie nie będzie publiczności, ale możesz wskazać dwie osoby pełnoletnie, które będą obserwować rozprawę. Po dwie osoby będą mogli również wskazać prokurator i inni uczestnicy procesu. Jeżeli jest kilku oskarżycieli lub oskarżonych, każdy z nich może żądać pozostawienia na sali rozpraw po jednej osobie.

Podczas czynności z udziałem pokrzywdzonego, które są przeprowadzane na rozprawie z wyłączeniem jawności, może być obecna osoba przez niego wskazana.

W przypadku wystąpienia obawy ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli „tajne” lub „ściśle tajne” udział tych osób nie będzie możliwy.

W razie wyłączenia jawności przewodniczący może zezwolić poszczególnym osobom na obecność na rozprawie (art. 361).

Jako oskarżony masz prawo brać udział w rozprawie. Przewodniczący lub sąd mogą uznać Twoją obecność za obowiązkową (art. 374 § 1).

Nie masz ukończonych 18 lat, dlatego rozprawa i posiedzenie w Twojej sprawie może odbyć się z wyłączeniem jawności (art. 360 § 1).

Podczas posiedzenia albo rozprawy może być obecny Twój przedstawiciel ustawowy (rodzic lub opiekun) lub osoba, która się Tobą opiekuje.

Możesz wskazać sądowi inną osobę pełnoletnią, aby była przy Tobie podczas posiedzenia albo rozprawy. Możesz to zrobić wtedy, gdy nie masz rodziców lub opiekunów albo gdy sąd uzna, że nie powinni brać udziału w tym posiedzeniu lub tej rozprawie.

Jeżeli sąd uzna, że ta pełnoletnia osoba wskazana przez Ciebie też nie powinna brać udziału w posiedzeniu albo rozprawie, wyznaczy specjalnego urzędnika zwanego asystentem rodziny, aby był obecny podczas posiedzenia lub rozprawy (art. 76a).

Rola organów procesowych

W postępowaniu przygotowawczym postępowanie prowadzą prokurator, Policja i inne organy.

W postępowaniu sądowym w zależności od etapu sprawa jest rozstrzygana przez sąd rejonowy, sąd okręgowy, sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy.

Jeśli coś jest dla Ciebie niejasne lub potrzebujesz więcej szczegółów, zawsze możesz zapytać o nie prowadzącego Twoje postępowanie. Prowadzący ma obowiązek wyjaśnić Ci Twoje prawa i obowiązki w kompletny i zrozumiały sposób.